

Høringsinnspill

1. *Hvilke endringer i samfunnet (eller i bestemte sektorer) gir behov for endringer eller forsterket innsats innenfor forskning og høyere utdanning i årene som kommer?*

Hav og havrett med økt søkelys på Nordområdene

Troms og Finnmark fylkeskommune mener det er viktig å sikre kontinuitet i etablert havretts - forståelse med hensyn til å sikre Norges interesser når det gjelder:

- nasjonal suverenitet
- forvaltningsansvar av ressurser i hav, på havbunnen og på land
- klima og miljø
- å sikre artsmangfold
- beredskapen med tanke på alvorlige uønskede forurensninger til sjøs

Samfunnssikkerhet og samhörighet i en globalisert verden

Troms og Finnmark fylkeskommune mener videre det er viktig å ha fokus på:

- Pandemier – Beredskap / tiltaksrekken er den god nok?
  - i. Vaksinetilgjengelighet
  - ii. Helsevesenets evner til å håndtere store pandemier mht. pasientsikkerhet og behandling
- Alvorlige ulykker med store samfunnsmessige konsekvenser.
- Internasjonale konflikter som kan true global sikkerhet
  - a. Væpnede konflikter
  - b. Datasikkerhet – fiendtlige cyberangrep
  - c. Naturkatastrofer særlig som følge av klimaendringer
  - d. Folkevandringer over landegrensener
- Mat og vannsikkerhet

2. *Er det konkrete hindringer i det norske kunnskapssystemet som svekker måloppnåelsen for langtidsplanen, og hva kan i så fall gjøres?*

«Sett i et viktig Nordområdeperspektiv, men også i et nasjonalt perspektiv, så er det en stor utfordring at unge flytter ut av landsdelen – det mangler gode og varige tiltak som sikrer at unge vil bo og etablere seg i nord».

Landsdelen mister viktig kompetanse i både privat og offentlig sektor. I privat sektor kan det bety at viktige ressurser som finnes i landsdelen, som også er svært viktig for nasjonen Norge, ikke kan utnyttes i tilstrekkelig grad. Dette forsterker fraflyttingen og eldrebølgen i Nord – Norge, og helsesektoren kan i fremtiden i verste fall kollapse.

Fraflytting kan true landets suverenitet blant annet ved at vi ikke kan ivareta fremtidige funksjoner i samfunnet som:

- Forsvar
- Etterretning
- Kritiske beredskapsmessige samfunnsfunksjoner

- Rask oppbemanning i ulike kritiske situasjoner

Troms og Finnmark fylkeskommune deler også bekymringen for etter- og videreutdannings - tilbudet i distriktene dersom utdanningsinstitusjonene kan kreve egenbetaling for slik utdanning. Fylket har en spredt bosettingsstruktur og næringslivet domineres av små bedrifter som er spredt geografisk. Dette kan ha betydning for både små kommuner og bedrifters betalingsevne i forhold til etter- og videreutdanning for egne ansatte. Fylket har lavt utdanningsnivå og stort behov for at befolkningen videreutdannes slik at landsdelen kan bidra inn mot grønn omstilling og bærekraftig vekst. Fylkeskommunen mener forslaget er et steg på veien mot å gradvis privatisere etter- og videreutdanning, og frykter en slik utvikling, sammen med den negative demografiutviklingen i distriktene og næringslivets utfordringer, vil øke forskjellene ytterligere. Utviklingen kan føre til en forverring av situasjonen hvor næringslivet har problemer med å skaffe kvalifisert arbeidskraft. Troms og Finnmark fylkeskommune minner om at fylket har store behov, men er også en betydelig leverandør når det gjelder oppdrett, utdanning, fiskeri og turisme. For å sikre at også Nord-Norge kan bidra til den grønne omstillingen og en bærekraftig utvikling, ikke bare i landsdelen, men for hele landet, er blant annet etter- og videreutdanning en nøkkelfaktor.

3. Hva bør videreføres og hva bør endres ved målene i gjeldende langtidsplan?

Det bør defineres inn et mål som handler om vi i fremtiden er nok mennesker i Nord-Norge for å løse alle oppgaver enten det gjelder offentlig eller private.

- 1) Hva er de personmessige og kompetansemessige behovene i sektorene i løpet av 5 år?
- 2) Hva er de personmessige og kompetansemessige behovene i sektorene i løpet av 10 år?
- 3) Hvilke tiltak må iverksettes for at landsdelen skal nå disse målene?
  - a. Nye virkemiddeltiltak
  - b. Strukturelle tiltak –
    - i. eks. flytting av statsfunksjoner
    - ii. Utbygging av infrastruktur (vei, jernbane)
    - iii. Havner
    - iv. Utvidelse av stamnett-flyplasser og endring av flytyper
    - v. Informasjonskampanjer som treffer målgruppene mht. å bo og arbeide i landsdelen

4. Hva bør videreføres og hva bør endres ved prioriteringene i gjeldende langtidsplan?

Det bør være et nytt punkt 6 om Nordområdene med hensyn til politikk og tiltak, både innenriks og utenriks. Dette uavhengig av Nordområdemeldingen.

Det er også et spørsmål om det kreves for store miljøer for å være kvalifisert og delta i viktige innovasjons-/forskningsprosjekter med økonomisk støtte fra staten. Landsdelen kan miste muligheten til å delta i større utlyste nasjonale prosjekter fordi disse i stor grad er designet for sentraliserte forskningsmiljøer i den mest folkerike delen av landet.

5. Hva slags opptrappingsplaner bør den nye langtidsplanen ha, og hvordan og på hvilke områder bør de innrettes?

Troms og Finnmark fylkeskommune som skoleeier mener fagskolene (Høyere yrkesfaglig utdanning) og erfaringsbasert kunnskap bør ha en naturlig plass i alle opptrappingsplaner. Slik kan et økende behov for praktisk kompetanse verdsettes og fagskoleutdanninger bli mer attraktive utdanningsvalg. Imidlertid er fagskolekompetanse et stort udekket behov, slik at det i en periode vil være et behov for egne opptrappingsplaner for fagskolesektoren spesielt. Fagskoler med god kjennskap til behov for kompetanse i lokalt, regionalt og nasjonalt arbeidsliv kan være en viktig bidragsyter til forskning som oppleves som relevant og dagsaktuell.

En opptrappingsplan vil gjøre det mer forutsigbart for fagskolene å utvikle eksisterende og nye studietilbud, planlegge nyansettelser, kjøpe undervisningsmaterieell og eventuelt finne undervisningsrom. Forutsigbarheten vil også bety mye for fylkeskommunenes arbeid som forvalter av sektoren. Arbeidet med rekruttering påvirkes også i stor grad av i hvilken grad fagskolene har midler til å ta imot studentene de rekrutterer. Det er ugunstig om man rekrutterer mange søkere som må avvises på grunn av manglende økonomi. Med en forutsigbar vekst kan fagskolesektoren vokse raskt, men kontrollert, samtidig som man ivaretar god kvalitet på nye og eksisterende utdanningstilbud. Slik sett finnes det nok noen tilbud på høyere yrkesfaglig nivå som kan være relevant for flere fag- og svennebrev. Samtidig kan vi tenke oss at hvert fagbrev/yrke kan trenge sin fagskoleutdanning – sin utdanningsvei for spesialisering og fordypning. Her vil behovene og mulighetene være mange og varierte, og noen vil ha stort nedslagsfelt mens andre knapt har et nasjonalt rekrutteringsgrunnlag. Innen noen fag vil det kunne være behov for lengre utdanningsløp, mens innen andre fag igjen kan det være større behov for kortere videreutdanningsløp. Dette vil kunne variere over tid med endringer i arbeidsmarkedet.

6. Er det områder som kan prioriteres ned eller mulige effektiviseringstiltak som kan iverksettes for å sikre handlingsrom til prioriterte opptrappinger?

Det bør være et punkt om Nordområdene med hensyn til politikk og tiltak, både innenriks og utenriks. Dette uavhengig av Nordområdemeldingen.

7. Hvis det skal utvikles virkemidler for samfunnsoppdrag/"missions" i Norge, hvordan bør de være innrettet, og på hvilke områder er samfunnsoppdrag særlig aktuelt?

Det er viktig å styrke karriereveiledningen i grunnopplæringen og tidlig informere om de karriereveiene som eksisterer når en velger yrkesfagene. Denne informasjonen må starte mye tidligere enn i dag, gjerne før barna starter på ungdomsskolen. Mye fordi dette arbeidet også handler om holdningsendringer hos befolkningen.

Det er også viktig med et sterkere fokus på entreprenørskap som kan bidra til etablering av nye arbeidsplasser i landsdelen.

8. Hva er det viktigste som kan gjøres for å sikre høy tillit til forskningsbasert kunnskap i befolkningen?

Troms og Finnmark fylkeskommune mener det er viktig å se på koblinger mellom innovasjonsinfrastruktur, ulike virkemidler for forskning, innovasjon og utvikling, med utgangspunkt i å utvikle regionens næringsliv, samt skape bedre velferd for regionens innbyggere. Vi mener at samspill med, og nærhet mellom, de som skaper forskningsbasert

kunnskap, og de som bor i regionen det forskes på er det viktigste som kan sikre høy tillit til forskningsbasert kunnskap i befolkningen. Som det eneste arktiske fylket, har Troms og Finnmark store muligheter når det gjelder naturressurser, men også store utfordringer når det gjelder kompetanse og forvaltning. Skal man føre en aktiv og kunnskapsbasert nordområdepolitikk, er det viktig at det ivaretar og bygger kompetanse i, for og med regionen. UiT – Norges Arktiske Universitet må spille en sentral rolle for å styrke regionens kompetanse.

Det vil derfor være viktig å satse på kompetanse og kunnskap som gir mer næringsutvikling og innovasjon, basert på våre naturressurser, samt bærekraftig forvaltning av disse. Utvikling av ny teknologi, bedre forståelse for klima, miljø, grønne satsinger, samt sirkulærøkonomi, vil være viktige drivere for å skape innovasjon og utvikling i hele landet.

Det er også viktig at forskning på bruk, raffinering og forvaltning av de norske naturressursene skjer nærmest mulig der de er, både for å skape nytteverdi for de som jobber tett på, og med, men også fordi nærhet kan skape bedre forskning. Troms og Finnmark fylkeskommune vil understreke at selv om forskning skal ha internasjonal kvalitet, så bør man også søke at så mye som mulig av forskningen skal ha lokal nytte. Man vil for eksempel gjennom å styrke Havforskningsinstituttet i Tromsø kunne få en økt nærhet til Nord-Norges fiskere og andre som jobber med kyst- og havrelaterte aktiviteter, noe som kan gi økt kunnskapsoverføring.

Selv om mange av oppgavene er så store at man i Norge vil være avhengig av økt nasjonalt og internasjonalt samarbeid, både med tanke på ressursutnyttelse, miljøforvaltning og forskning, er det viktig at FoU - institusjonene i vår region og landsdelen er i førerretet med tanke på å utvikle kunnskap om og for nordområdene, noe som må legges til rette for i langtidsplanen. Det vil også bidra til FoU-basert verdiskaping i, og for, hele landet.

Nasjonale programmer må bygges slik at de også gir små miljøer nært produksjonsmiljøene muligheter til å konkurrere på nasjonalt nivå. Det er viktig at man tilpasser virkemiddelordninger (som for eksempel katapult, klyngefinansiering) på en måte som sikrer at hele landet kan være med i konkurransen, slik at det ikke skaper strukturelle forskjeller når det gjelder FoU-infrastruktur og kompetanse.

For å få dette til, er det viktig at nasjonale programmer innrettes mer strategisk, slik at man i noen grad kan motvirke nasjonale skjevheter når det gjelder, og som kan virke selvforsterkende, på bekostning av å bygge ut en god forskningsinfrastruktur i hele landet. Det vil også være av stor betydning at om man skal utforme nye samfunnsoppdrag/«missions» fremover, at disse er strategisk innrettet så de også inkluderer, og gir reelt konkurransegrunnlag.

9. Andre innspill.

Troms og Finnmark fylkeskommune mener det er viktig å ha sterkt fokus på å utvikle og ivareta fleksible opplæringstilbud for de voksne. Dette er spesielt viktig her nord pga. spredt bosetning, store avstander og fraflytting fra landsdelen.

Fullføringsreformen har som målsetning at flere elever og voksne skal bestå videregående opplæring. Voksne gis en utvidet rett til å kunne fullføre og bestå. De som ønsker det skal kunne rekvalifisere seg for flere fagbrev, da det er stort behov for høy faglig kompetanse

Økt fokus på hvordan vi skal dekke opplæringsbehovet er dermed nødvendig.

Fleksible tilbud må ha høy kvalitet. Undervisningspersonell som ønsker det må gis muligheter for kompetanseheving. Dette kan eksempelvis være videreutdanning innenfor følgende fagområder:

- voksenpedagogikk
- flerspråklig pedagogikk
- kompetanse i forhold til kandidater som har f.eks. lese- og skrivevansker.

Forskning på offentlig sektor er viktig, og mulighetene til utvikling og innovasjon i offentlig sektor må utnyttes bedre. Forskning på digital transformasjon av våre tjenester. Det vil være store samfunnsmessige gevinster ved økt digitalisering i offentlige virksomheter. For vår del omhandler det om at voksne får påfyll av kompetanse og at flere kan komme i arbeid. Det må settes fokus på tverrfaglig og tverretatlig samhandling. Spesielt på de tjenester som i dag er fragmentert, med manglende helhetlig oversikt.